

Σπυράκου, Ε. (2016). Οι Συμπληρωματικές Μουσικές Γνώσεις ως αυτόνομο πεδίο στα νέα προγράμματα σπουδών Πιάνου Υποχρεωτικού και Πιάνου Επιλογής για τα Μουσικά Σχολεία. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση)* (σσ. 440-448). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Οι Συμπληρωματικές Μουσικές Γνώσεις ως αυτόνομο πεδίο στα νέα προγράμματα σπουδών Πιάνου Υποχρεωτικού και Πιάνου Επιλογής για τα Μουσικά Σχολεία

Ευαγγελία Σπυράκου

Καθηγήτρια Πιάνου ΠΕ 16.01

Δρ Μουσικολογίας, Διευθύντρια Μουσικού Σχολείου Δράμας
spyrakou.evangelia@gmail.com

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η παρουσίαση της θέσης που το πεδίο Συμπληρωματικές Μουσικές Γνώσεις καταλαμβάνει στα νέα αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) του Υποχρεωτικού Πιάνου και του Πιάνου Επιλογής για τα Μουσικά Σχολεία. Παράλληλα θα παρουσιαστούν ενδεικτικές δραστηριότητες του νέου ΑΠΣ που είναι δυνατόν να αναπτυχθούν κατά την ατομική διδασκαλία, προκειμένου η διαμορφωτική αξιολόγηση και η τελική αξιολόγηση να υποβοηθούν στην αυτοβελτίωση και την συνειδητότερη σύνδεση του μαθητή με τα διάφορα αντικείμενα του Μουσικού Σχολείου.

Λέξεις κλειδιά: συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις, ενδεικτικές δραστηριότητες, υποχρεωτικό πιάνο, πιάνο επιλογής, πρόγραμμα σπουδών

Spyrakou, E. (2016). Supplementary Musical Knowledge as an autonomous field in the new curriculum concerning Compulsory Piano and Piano as an Instrumental Elective for Music Schools. In M. Kokkidou & Z. Dionyssiou (Eds.), *Music Literacy: Formal and Informal Ways of Music Teaching-Learning (Proceedings of the 7th International Conference of the Greek Society for Music Education)* (pp. 440-448). Thessaloniki: GSME.

Supplementary Musical Knowledge as an autonomous field in the new curriculum concerning Compulsory Piano and Piano as an Instrumental Elective for Music Schools

Evangelia Spyrakou

Piano Teacher (ΠΕ 16.01)

PhD in Musicology, Director of Music School of Drama

spyrakou.evangelia@gmail.com

Abstract

The aim of the present paper is to present the position Supplementary Musical Knowledge holds in the new curriculum of Compulsory Piano and that of Piano as an Instrumental Elective for Music Schools. Alongside, indicative activities which may be developed during individual teaching will be presented, so that formative and final pupil assessment in relation to Supplementary Musical Knowledge may assist in self-improvement and the conscious connection of the pupil with the various subjects taught in the Music School.

Keywords: supplementary musical knowledge, indicative activities, compulsory piano, piano as an instrumental elective, curriculum.

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί την κατακλείδα της στρογγυλής τράπεζας στην οποία μετείχε η ομάδα των ειδικών επιστημόνων-εκπονητών που ανέλαβαν τη σύνταξη του νέου ΑΠΣ Πιάνου για τα Μουσικά Σχολεία. Η τράπεζα αυτή πραγματοποιήθηκε με στόχο την ενημέρωση των ενδιαφερομένων εκπαιδευτικών για τη φιλοσοφία, τις στοχεύσεις και τις επιμέρους επιδιώξεις ανά πεδίο του νέου, δημοσιευμένου Αναλυτικού Προγράμματος. Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να λειτουργήσει ως εισαγωγή και επεξήγηση κατά την μελέτη του νέου ΑΠΣ σε ό,τι αφορά το αυτόνομο πεδίο «συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις».

Ως «συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις» ορίζονται στα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών εκείνες οι γνώσεις που εστιάζουν στο «συνθέτη και εποχή, στη μουσική τεχνοτροπία, τονικότητα, μορφή, μετατροπίες και στοιχειώδη μουσική ανάλυση του έργου και ακόμα γνώσεις γύρω από το πιάνο και την ιστορική εξέλιξη του ως όργανο» (Χρυσοστόμου κ.ά., 2015: 15). Οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις είναι ένα από τα κύρια πεδία δραστηριοτήτων που μαζί με τον Αυτοσχεδιασμό-δημιουργία στο πιάνο και την όποιος μορφής μουσική σύμπραξη, απαρτίζουν τις Δραστηριότητες ανάπτυξης συμπληρωματικών/υποστηρικτικών γνώσεων και δεξιοτήτων στο πιάνο και στοχεύουν στη Σύνδεση με άλλες μουσικές γνώσεις και δεξιότητες, επιστήμες και τέχνες και με την κοινωνία (Χρυσοστόμου κ.ά., 2015: 14-15).

Η σπουδαιότητα των συμπληρωματικών/υποστηρικτικών μουσικών γνώσεων έχει επισημανθεί τόσο στον ιδρυτικό νόμο των Μουσικών Σχολείων όσο και στα κατά καιρούς ωρολόγια προγράμματά τους με τα συνοδευτικά προγράμματα σπουδών. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά όλων των προαναφερθέντων είναι η έμφαση που δίνεται στην πνευματική πολυμέρεια, μέσα από την οποία επιδιώκεται η διαμόρφωση ενός μαθητή με ανοιχτούς ορίζοντες, ευαίσθητου στα ερεθίσματα όλων των μορφών τέχνης, χωρίς περιχαράκώσεις και αποκλεισμούς. Προς αυτή την κατεύθυνση άλλωστε, διδάσκονται ισότιμα η ευρωπαϊκή και η ελληνική παραδοσιακή μουσική σε διασύνδεση με τα μαθήματα Αισθητικής Αγωγής, όπως η Ιστορία Τέχνης, τα Καλλιτεχνικά και το Θέατρο, καθώς και ο χορός ως αυτόνομο αντικείμενο, παράλληλα με τη φυσική αγωγή.

Η αυθυπαρξία των συμπληρωματικών μουσικών γνώσεων είναι δεδομένη σε ένα πλήθος προγραμμάτων σπουδών σε παγκόσμια κλίμακα από χώρες, όπως η Αγγλία (Associated Board of the Royal Schools of Music, Trinity College London) ο Καναδάς (Royal Conservatory of Music), οι Η.Π.Α. (New York State School Music Association) και η Νέα Ζηλανδία (New Zealand Music Examinations Board). Αποτελούν δε ξεχωριστά βαθμολογούμενο τομέα τόσο σε διαδικασία εισαγωγικών εξετάσεων όσο και κατά την τελική αξιολόγηση, ανεξαρτήτως ηλικίας των εξεταζομένων.

Οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις ως αυτόνομο πεδίο στα νέα προγράμματα σπουδών είναι ίσως το κύριο σημείο στο οποίο καθίσταται δυνατή η υλοποίηση της βασικής στόχευσης των Μουσικών σχολείων για διασύνδεση των μουσικών μαθημάτων ως συστατικών στοιχείων μίας ευρύτερης ολότητας, προάγοντας κατά συνέπεια την ολιστική μαθησιακή διεργασία. Μέσα από αυτή τη σκοπιά, υπηρετείται η έννοια της διαθεματικότητας που ευαγγελίζεται το «Νέο Σχολείο» αλλά και η γενικότερη διασύνδεση των μαθητικών γνώσεων. Η τάση αυτή συγκεκριμενοποιείται στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής για το «Νέο Σχολείο»

στο πλαίσιο του Επιστημονικού Πεδίου ‘Πολιτισμός - Δραστηριότητες Τέχνης’ (Υ.Α. 124662/Γ2/1-11-2011), το οποίο εφαρμόστηκε πιλοτικά στα γενικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Σημειωτέον όμως ότι το αίτημα για διαθεματικότητα και διασύνδεση των μαθητικών γνώσεων στο νέο ΑΠΣ για τα Μουσικά Σχολεία υπερβαίνει την μέχρι πρότινος απλή λειτουργία του υποχρεωτικού, κυρίως, πιάνου ως οργάνου υποβοήθησης στην εμπέδωση της Ευρωπαϊκής Μουσικής Θεωρίας και Πράξης/Αρμονίας. Οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις λειτουργούν πλέον ως αυτόνομο πεδίο, με συγκεκριμένες στοχεύσεις ανά επίπεδο, με συγκεκριμένες υποβοηθητικές δραστηριότητες και συγκεκριμένη διαδικασία διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης. Σε κάθε περίπτωση λειτουργούν πάντοτε σε συνάρτηση με τα μοναδικά χαρακτηριστικά του κάθε μαθητή. Ένα από τα τελικά ζητούμενα ανά επίπεδο είναι ο μαθητής να διασυνδέει τις μουσικές του γνώσεις και βιώματα με παράλληλες γνώσεις και βιώματα από άλλα μαθήματα της μουσικής και της γενικής παιδείας. Προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι η απόκτηση της μεγαλύτερης δυνατής συνειδητότητας των εκφραστικών δυνατοτήτων και της αυτοπεποίθησης του μαθητή. Μέσα από την καλλιέργειά τους τίθεται το υπόβαθρο για την ανάπτυξη του μουσικού αυτοσχεδιασμού, της σύμπραξης και της ορθής εκτέλεσης και ερμηνείας.

Βεβαίως, στο ασφυκτικά σύντομο χρονικό διάστημα που είχαμε στη διάθεσή μας ως ομάδα ειδικών επιστημόνων-εκπαιδευτών των νέων προγραμμάτων σπουδών Υποχρεωτικού Πιάνου και του Πιάνου Επιλογής για τα Μουσικά Σχολεία, είχαμε παράλληλα πλήρη συνείδηση της απόστασης που αναπόφευκτα υπάρχει ανάμεσα στο ιδεατό που περιγράφεται στο πρόγραμμα σπουδών και την διαφοροποιημένη πραγματικότητα που το κάθε μουσικό σχολείο βιώνει. Μια πραγματικότητα που διαμορφώνεται μέσα από το μόνιμο προσωπικό που διαθέτει, την σε περισσότερες περιπτώσεις απόστασή του από τα μεγάλα αστικά κέντρα και την κάθε χρόνο καθυστερημένη και ελλειμματική πρόσληψη των καθηγητών υποχρεωτικών και ατομικών οργάνων.

Για αυτούς τους λόγους, ο όλος προγραμματισμός του υλικού είτε για το υποχρεωτικό πιάνο είτε για το πιάνο ως όργανο επιλογής γίνεται πλέον όχι με τα τρία επίπεδα ανά τάξη που αναφερόταν ουσιαστικά στα τρία τρίμηνα του γυμνασίου, αλλά συμβατικά με ένα επίπεδο ανά σχολικό έτος. Τα επίπεδα αριθμούνται ως 1, 2 και 3 για τις αντίστοιχες τάξεις του γυμνασίου και αφορούν εκείνον τον μαθητή που έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με το πιάνο. Ο μαθητής της α΄ γυμνασίου που έρχεται με προϋπάρχουσες γνώσεις οργάνου κατατάσσεται στο επίπεδο 4 και στοχεύει στο τέλος του γυμνασίου να έχει ολοκληρώσει το περιεχόμενο του επιπέδου 6 (Χρυσοστόμου κ.ά., 2015: 12).

Έχοντας ως στόχο να γίνει κατανοητή η αυτονόμηση του πεδίου των συμπληρωματικών μουσικών γνώσεων, στα πλαίσια της παρούσας εισήγησης θα χρησιμοποιηθεί ως βάση διαπραγμάτευσης το υποχρεωτικό πιάνο. Το πιάνο ως όργανο επιλογής δεν θα χρησιμοποιηθεί, διότι εκλαμβάνεται στα πλαίσια του νέου ΑΠΣ ως εμβάθυνση στους στόχους και το περιεχόμενο του υποχρεωτικού πιάνου.

Έχει οριστεί ότι σκοπός του Υποχρεωτικού Πιάνου είναι «η γνώση του οργάνου και του ρεπερτορίου του και η ανάπτυξη δεξιοτήτων τεχνικής και ερμηνείας έτσι ώστε αυτό να αποτελεί μέσο μουσικής έκφρασης και αναδημιουργίας και γενικό εργαλείο αναφοράς για την ευρύτερη μουσική παιδεία του μαθητή σε σχέση με άλλα

μουσικά μαθήματα του Μουσικού Σχολείου και για την πρακτική εξερεύνηση της μουσικής με την παρουσίαση ποικίλων ειδών μουσικής, τον πειραματισμό με τον ήχο και την ανάπτυξη της προσωπικής του δημιουργικότητας και της αγάπης για τη μουσική» (Χρυσοστόμου κ.ά., 2015: 11-12). Με δεδομένο δε ότι οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις έχουν παραπάνω οριστεί ως οι γνώσεις που σχετίζονται με συνθέτη και εποχή, με τη μουσική τεχνοτροπία, τονικότητα, μορφή, μετατροπίες και στοιχειώδη μουσική ανάλυση του έργου και ακόμα ως γνώσεις γύρω από το πιάνο και την ιστορική εξέλιξη του ως όργανο, αναπόφευκτα αναδύεται μία σειρά ερωτημάτων. Ερωτημάτων που σχετίζονται με την μέχρι τώρα ακολουθούμενη μαθησιακή διαδικασία. Διότι αποτελεί κοινό τόπο για τους διδάσκοντες των αρχαρίων, κυρίως, μαθητών ότι οι ώρες του υποχρεωτικού πιάνου αναλώνονται σε πολλές περιπτώσεις για την κατανόηση και εμπέδωση θεμάτων που άπτονται της Μουσικής Θεωρίας και Πράξης. Αλλά και σε επόμενα επίπεδα, θέματα όπως οι πτώσεις, οι μορφές συνοδείας, η ομοφωνική ή πολυφωνική υφή του κομματιού ή τα βιοεργογραφικά στοιχεία του συνθέτη διαρκώς διαπλέκονται με τα τεχνικά προβλήματα του οργάνου.

Όλα τα παραπάνω προβλεπόταν σαφώς ως περιεχόμενο των μαθημάτων Πιάνου. Διότι από κτίσεως μουσικών σχολείων ακόμη και στην πιο πρόσφατη αναφορά του υποχρεωτικού πιάνου στο αναλυτικό πρόγραμμα του 2009 είναι σαφώς καθορισμένο ότι «ένας από τους δύο σκοπούς του μαθήματος είναι η γνώση και χρήση του οργάνου για την κατανόηση της θεωρίας, της αρμονίας, της ιστορίας της μουσικής και της μορφολογίας και ως εκ τούτου να συμβάλλει στην καλλιέργεια της μουσικότητας και αισθητικής ευαισθητοποίησης του μαθητή» (Υ.Α. 68092/Γ7/12-6-2009, 2009: 16430). Για αυτό άλλωστε στο συγκεκριμένο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του 2009 ως προς το υποχρεωτικό πιάνο, δίνονται σαφείς οδηγίες στον καθηγητή, σύμφωνα με τις οποίες οφείλει στο εβδομαδιαίο μάθημα να εντοπίζει και να επισημαίνει εκείνα τα στοιχεία της θεωρίας και της αρμονίας που δύναται να κατανοήσει ο μαθητής βάσει επιπέδου. Καλείται να δίνει πληροφορίες για το είδος της σύνθεσης, τον συνθέτη, το στυλ και την χρονική περίοδο που γράφτηκε το έργο. Τέλος, οφείλει να εντοπίζει και να αναδεικνύει τα δομικά στοιχεία της κάθε σύνθεσης, ώστε να βοηθείται περισσότερο ο μαθητής στην καλύτερη κατανόηση της μορφολογίας του έργου. Χάρη δε σε αυτή την προσέγγιση, αναγνωρίζει η νομοθεσία ότι επιτυγχάνεται η ευκολότερη μουσική απομνημόνευση και η βαθύτερη και ολιστική κατανόηση του μουσικού κειμένου (Υ.Α. 68092/Γ7/12-6-2009, 2009: 16432). Συνεπώς, το ερώτημα που συγκεφαλαιώνει τον προαναφερθέντα προβληματισμό των εκπαιδευτικών είναι το «γιατί ποιο λόγο γίνεται πλέον ειδικός λόγος και αυτόνομο πεδίο για τις συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις» στο νέο ΑΠΣ.

Συνοψίζοντας το ρόλο που οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις παίζουν στο νέο πρόγραμμα σπουδών, η παρούσα εισήγηση δίνει έμφαση σε δύο σημεία: α) στη θέση που καταλαμβάνουν πλέον ως ένα από τα κριτήρια διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης και β) στις ενδεικτικές δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν αναλυτικά, προκειμένου το πιάνο να λειτουργήσει ως γενικό εργαλείο αναφοράς για την ευρύτερη μουσική παιδεία του μαθητή σε σχέση με άλλα μουσικά ή μη μαθήματα του Μουσικού Σχολείου .

Αναλυτικότερα, και σε σχέση με την τελική αξιολόγηση στο υποχρεωτικό πιάνο, ο μαθητής μετά την εκτέλεση του προετοιμασμένου προγράμματός του, επιλέγει ένα από τα τρία πεδία για να εξετασθεί. Δηλαδή επιλέγει προαιρετικά εάν θα

εξετασθεί στις συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις που σχετίζονται με τα κομμάτια των εξετάσεων ή αν θα προχωρήσει σε αυτοσχεδιασμό-δημιουργία στο πιάνο, ή εάν θα εξετασθεί σε κάποιας μορφής μουσική σύμπραξη. Στην περίπτωση του πιάνου ως οργάνου επιλογής, οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις αποτελούν αναπόσπαστο-υποχρεωτικό μέρος της τελικής αξιολογικής διαδικασίας και ο μαθητής έχει το δικαίωμα να επιλέξει επιπλέον εάν θα εξετασθεί είτε στον αυτοσχεδιασμό-δημιουργία στο πιάνο είτε στην μουσική σύμπραξη.

Σε κάθε περίπτωση, όταν ο μαθητής εξετάζεται στο Πεδίο Δραστηριοτήτων (ΠΔ) 1: Συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις, τότε οφείλει να ανταποκριθεί σε ερωτήσεις που σχετίζονται με τα κομμάτια των εξετάσεών του. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να τεθούν ερωτήματα ως έναυσμα συζήτησης με αξιολόγηση τόσο της καθεαυτό απάντησης όσο και της συνειδητά ορθής χρήσης της απαιτούμενης ορολογίας, όπως: πχ. για το επίπεδο 1: «Σε κάποιο σημείο του κομματιού σε ακούσαμε να παίζεις την μελωδία με μικρότερη ένταση από ό,τι στην αρχή. Υπήρχε κάποια συγκεκριμένη οδηγία στην παρτιτούρα και ποια ήταν αυτή;». Επίσης, θα μπορούσε να διερευνηθεί το ακριβώς αντίθετο. Δηλαδή: «ο συνθέτης ήθελε να παιχθεί το έργο του με την ίδια ένταση από την αρχή μέχρι το τέλος ή έγραψε κάποια σημάδια για να ζητήσει διάφορε εντάσεις από τον πιανίστα;» ή «τι σε έκανε στο μέτρο 10 να κρατήσεις την συγχορδία παραπάνω από την αξία της;».

Σε κάθε περίπτωση, είτε πρόκειται για το υποχρεωτικό είτε για το όργανο επιλογής και πάντοτε κλιμακωτά ανά επίπεδο, οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις ξεκινούν από την αυτονόητη αναγνώριση και ονομασία σημείων της σημειογραφίας που σχετίζονται με τονικά ύψη, εντάσεις και ενδείξεις tempo και ρυθμού. Αναζητούν μοτίβα συνοδείας και τη σχέση τους με συγχορδίες και τις θέσεις τους. Εντοπίζουν σταδιακά τα διάφορα δομικά στοιχεία της σύνθεσης, από το ρυθμικό ή το μελωδικό μοτίβο μέχρι την ευρύτερη φόρμα. Αναγνωρίζουν βασικές τονικότητες και φθάνουν να εντοπίζουν την αναγκαιότητα της μετατροπίας ως προς την όλη δομή. Περνούν από συσχετισμούς άρθρωσης σε σχέση με την τρέχουσα κατασκευαστική μορφή του πιάνου αλλά και των προγονικών του μορφών. Τοποθετούν χρονικά τους συνθέτες στην εποχή τους, κάνοντας αναφορά σε παραστατικές τέχνες, προκειμένου το ακουστικό αποτέλεσμα του κάθε συνθέτη να έχει ένα οπτικό παράλληλο στην αρχιτεκτονική ή τη ζωγραφική. Εισάγουν το μαθητή σε παρακολούθηση εγνωσμένου κύρους ερμηνευτών ανά συνθέτη και εποχή. Σε τελικά στάδια του υποχρεωτικού πιάνου (επίπεδο 6) είναι πλέον δυνατός ο ενδεικτικός εντοπισμός διαφοροποιήσεων κατά την έκδοση του ίδιου κομματιού. Στο αντίστοιχο πιάνο επιλογής 6 συνίσταται να διαμορφωθεί συγκεκριμένο φύλλο εργασίας με σημεία του μελετώμενου κομματιού από την Urtext και 2-3 άλλες εκδόσεις. Μέσα από την παράλληλη ανάγνωση των ιδίων σημείων είναι επιθυμητό να καταφέρει ο ίδιος ο μαθητής να εντοπίσει α) πώς ο κάθε εκδότης χρησιμοποιεί τη σημειογραφία προκειμένου να επιτευχθεί ένα συγκεκριμένο ακουστικό αποτέλεσμα και β) κατά πόσο οι παρεμβάσεις αυτές οδηγούν σε μία ορθή στιλιστικά ερμηνεία ή εάν τελικά φθάνουν να παρεκκλίνουν.

Παρακολουθώντας τόσο το εύρος που καλείται να καλύψει το πεδίο συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις όσο και την υποχρεωτική τελική αξιολόγησή τους, καθίσταται σαφές ότι μετά την αυτονόμηση του πεδίου ανακύπτει αναπόφευκτα η αναγκαιότητα για πιο συγκεκριμένες και σαφώς δομημένες παρουσιάσεις από την

πλευρά του καθηγητή, σε όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους. Πιο συγκεκριμένα, στο νέο ΑΠΣ υπάρχουν κατά επίπεδο ανάλογες προτάσεις για τον καθηγητή, όπως για παράδειγμα:

1) Να δημιουργήσει φύλλο πληροφοριών και ανάλυσης για τα κομμάτια που μελετά ο μαθητής, προκειμένου αυτός να εμπεδώσει όλα όσα παρουσιάστηκαν στο μάθημα μέσα από μελέτη στο σπίτι κι όχι απλώς να λάβει γνώση κατά τη διάρκεια του μαθήματος μέσα από παρεκβατικές αναφορές στοιχείων.

2) Να εκμεταλλευτεί τις Νέες Τεχνολογίες ως διδακτικά εργαλεία. Έχει ήδη αναφερθεί ότι κατά τη διαμορφωτική του αξιολόγηση στο πλαίσιο των μαθημάτων, οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις αποτελούν κριτήριο αξιολόγησης του μαθητή. Δηλαδή, οφείλει πλέον, ανάλογα με το επίπεδό του να χρησιμοποιεί ορθώς τους όρους της μουσικής σημειογραφίας, να εξηγήει για πιο λόγο παίζει πιο σιγά ή πιο δυνατά, με βάση ποιο σημάδι επιλέγει συγκεκριμένη άρθρωση. Οφείλει επίσης να έχει επίγνωση του λόγου για τον οποίο παίζει με συγκεκριμένο τρόπο άρθρωσης ένα από τα πρώτα έργα του βιβλίου Anna Magdalena Bach. Αναμένεται επιπλέον από το μαθητή να είναι σε θέση να εξηγήσει όλη την κατασκευαστική ιδιαιτερότητα και το προκύπτον άκουσμα από την προγονική μορφή οργάνου που υφίστατο την εποχή του Bach. Για αυτό το λόγο είναι απαραίτητο να έχει διαμορφωθεί κατάλληλα η αίσθηση, ώστε να υπάρχουν εικόνες με την εξέλιξη του μηχανισμού. Ή σε περιπτώσεις που γίνεται αναφορά σε ιστορικές περιόδους ή σχέσεις δασκάλου-μαθητή μεταξύ συνθετών, να υπάρχουν ανάλογοι θεματικοί πίνακες.

Ακόμη όμως και όταν κάτι τέτοιο είναι απαγορευτικό εξαιτίας του υψηλού κόστους, υπάρχει πλέον η δυνατότητα δημιουργίας φακέλου μαθήματος σε power point. Επιπλέον, συστήνεται να δημιουργηθούν σύντομες και ενδεικτικές προβολές, οι οποίες μπορούν να φιλοξενηθούν σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο της κάθε σχολικής ιστοσελίδας όπου αναρτάται ψηφιακό υλικό μαθημάτων. Πιο συγκεκριμένα, ο καθηγητής θα μπορούσε να διαμορφώσει μία μικρή προβολή με αποσπάσματα του ιδίου κομματιού, παιγμένου σε πιάνο, σε τσέμπαλο και ίσως και φορτεπιάνο για να υπάρχει όχι μόνον η γνώση για τους διαφορετικούς μηχανισμούς και την προκύπτουσα διαφορετική άρθρωση, αλλά και η ίδια η ακουστική εμπειρία. Στις περιπτώσεις εκείνες που ο καθηγητής επιχειρεί να συνδέσει την άρθρωση του ιμπρεσιονισμού με τη ζωγραφική της εποχής προκειμένου δια της εμπλοκής μίας ακόμη αίσθησης να γίνει πιο ξεκάθαρο το επιθυμητό ακουστικό αποτέλεσμα, θα ήταν ωφέλιμο εάν έφτιαχνε ένα μικρό βίντεο από χαρακτηριστικούς πίνακες της εποχής με υπόκρουση ανάλογης μουσικής.

Ακόμη και για τα πολύ πρώιμα στάδια, θα ήταν εξαιρετικό βοήθημα μελέτης για το σπίτι, εάν διαμορφωθούν μικρές παρουσιάσεις-προβολές του σωστού-λάθους, αναφορικά με τον τρόπο καθίσματος, τη βασική θέση του χεριού επάνω στα πλήκτρα, την κίνηση των δακτύλων- καρπού- πήχεως και ώμου για τις διαφορετικές αρθρώσεις παιξίματος ή την κίνηση των προαναφερθέντων κατά το φραζάρισμα και το παίξιμο συγχορδιών σε διαφορετικές εντάσεις και αρθρώσεις. Επιπλέον, ειδικά για την μελέτη των σπουδών και των κλιμάκων, θα μπορούσαν να διαμορφωθούν ολιγόλεπτα-αποσπασματικά βίντεο με τεχνικές μελέτης των δύσκολων σημείων, του περάσματος του αντίχειρα και της αντίστοιχης κίνησης του καρπού. Αυτά αποτελούν στοιχεία που συνήθως καταγράφει ο καθηγητής πάνω στα βιβλία και μένει πια στη μνήμη των μαθητών να επαναλάβουν σωστά στο σπίτι, συνήθως όμως μόνον κατά προσέγγιση.

3) Επιπλέον, κατά την κριτική αποτίμηση της παρουσίας του μαθητή κατά τη διάρκεια σχολική συναυλίας, η συζήτηση οφείλει να χρησιμοποιεί την απαιτούμενη ορολογία και γνώσεις προκειμένου να αξιολογήσει ο ίδιος συνειδητά και δομημένα την παρουσία του, χωρίς γενικόλογες και αόριστες εκφράσεις του τύπου «η σπουδή δεν ήταν πολύ καλή, ή το κομμάτι δεν ακούστηκε καλά». Θα αποτελεί ουσιαστικά αυτή η συζήτηση μία περίπτωση υποβοηθούμενης αυτοαξιολόγησης.

Κάθε φορά, όποτε παρουσιάζεται το ιδεατό είτε ως εισήγηση είτε ως νομοθεσία, έρχονται αναπόφευκτα κατά νου οι χαμένες μαθητοώρες που πάντοτε προκύπτουν, ο αδιάφορος μαθητής, οι πολλές ώρες συνδιδασκαλίας μέχρι να έλθουν οι απαραίτητοι πιανίστες κι ακόμη τόσα άλλα που δυναμιτίζουν τις καλές προθέσεις του κάθε εκπαιδευτικού. Όντως, αυτή είναι η πραγματικότητα.

Ας έχουμε όμως πάντα κατά νου ότι οι συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις σε συνδυασμό με τις ενδεικτικές δραστηριότητες είναι αυτές που ουσιαστικά μπορούν να μετατοπίσουν τον μαθητή από τη θέση του παθητικού διδασκομένου, αυτού που απλώς ακολουθεί τις οδηγίες του καθηγητή στο μάθημα. Είναι αυτές που βασίζονται στην μαθητοκεντρική και καθοδηγούμενη, ανακαλυπτική βιωματική μάθηση, ανάγοντας πλέον τον μαθητή στη θέση του συνεργάτη. Είναι αυτές που έχουν ως στόχο να τον διαμορφώσουν ως ενεργό μουσικό, ανεξαρτήτως επιπέδου, ο οποίος ακροάται και συνάμα αφουγκράζεται, παρατηρεί και συμπεραίνει, έχει τον έλεγχο της μελέτης στο σπίτι, καθώς έχει μάθει τι να αναζητά όπως μαθαίνει, βρίσκει τις απαντήσεις σε προϋπάρχουσα γνώση, στοχάζεται, προτείνει και αποφασίζει.

Έχοντας αυτά κατά νου ως προσδοκώμενα οφέλη θα βρούμε τους τρόπους να εντάξουμε τις συμπληρωματικές μουσικές γνώσεις στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία, πάντοτε ανάλογα με το επίπεδο και τις δυνατότητες του κάθε μοναδικού μαθητή μας.

Βιβλιογραφία

- A Common Approach: an instrumental/vocal curriculum.* Ανακτήθηκε από http://www.musicmark.org.uk/sites/default/files/content-assets/pages/files/FMS_Curriculum.pdf.
- Associated Board of the Royal Schools of Music. (2012). *ABRSM 2013 & 2014 Piano syllabus*. United Kingdom. Ανακτήθηκε από http://us.abrsm.org/fileadmin/user_upload/syllabuses/pianoSyllabusComplete13.pdf.
- Associated Board of the Royal Schools of Music. (2014). *ABRSM 2015 & 2016 Piano syllabus*. United Kingdom. Ανακτήθηκε από http://us.abrsm.org/fileadmin/user_upload/syllabuses/pianoSyllabusComplete15.pdf.
- New York State School Music Association. (2012). *NYSSMA Manual Edition 30: Piano Solo*. Ανακτήθηκε από <http://www.musicsimplifymusic.com/staff/2012nyssmapiano.pdf>.
- New Zealand Music Examinations Board. *NZMEB Performance Piano Syllabus ed. 3.12*. Wellington. Ανακτήθηκε από <http://www.nzmeb.org/syllabuses/piano/performance>.
- Royal Conservatory of Music. (2008). *Piano Syllabus/2008 Edition*. Toronto. Ανακτήθηκε από https://examinations.rcmusic.ca/sites/default/files/files/S29_PianoSyllabus_2013%20online_SECURED.pdf.

- Trinity College London. (2014). *Piano Syllabus- Grade Exams 2015-2017*. London. Ανακτήθηκε από <http://www.trinitycollege.com/resources/?id=5912>.
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσικής*. Ανακτήθηκε από http://ebooks.edu.gr/info/cps/13deppsaps_Mousikis.pdf.
- Υ.Α. υπ' αρ. 68092/Γ7/12-6-2009 «*Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Μαθημάτων Μουσικής Παιδείας για τα Μουσικά Σχολεία (Γυμνάσια)*» (ΦΕΚ 1304/τ. Β' / 2.7.2009). Αθήνα: ΥΠ.Π.Ε.Θ.
- Υ.Α. υπ' αρ. 124662/Γ2/1-11-2011 «*Έγκριση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την Πιλοτική τους Εφαρμογή του επιστημονικού πεδίου Πολιτισμός και Δραστηριότητες Τέχνης*» (ΦΕΚ 2666/τ. Β' / 9-11-2011). Αθήνα: ΥΠ.Π.Ε.Θ.
- Χρυσοστόμου, Σ., Γεωργουλή, Σ., Ζεπάτου, Β., Κατηρτζόγλου, Σ., Μεταλληνός, Π., Ραφτάκης, Σ. (2015). *Γενική φιλοσοφία και σκοποί του Προγράμματος Σπουδών του Θεματικού Πεδίου 'Μουσικά Όργανα' σύμφωνα και με τα διεθνή πρότυπα γνώσεων - δεξιοτήτων - ικανοτήτων. Άξονες και κριτήρια για τη σύνταξη των νέων Προγραμμάτων Σπουδών και των Οδηγών για τον Εκπαιδευτικό με βάση το Ωρολόγιο Πρόγραμμα στο πλαίσιο της Πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) - Νέο Πρόγραμμα Σπουδών» με κωδικό ΟΠΣ 29540 του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής*. Αδημοσίευτη εργασία. Αθήνα: Ι.Ε.Π.